

Invester i fremtiden

Invester i børn og unges læsning

Hvad kan læsningen?

Når børn læser, får de styrket deres læsekompetencer og evnen til fordybelse, som er afgørende i uddannelsessystemet og for deres dømmekraft i mødet med sociale medier.

Læsning styrker børns identitetsdannelse, empati og dannelse og træner opfattelsesevne, hukommelse og ræsonnement. Læselyst og læse-kunnen er endvidere afgørende for demokratisk deltagelse, evnen til at tænke kritisk og social mobilitet.

Læsning som værn mod mistrivsel

Forskningsbaserede studier viser, at børn, der læser, har bedre mental sundhed. Lystlæsning bidrager til en øget indsigt i ens egen situation, en større forståelse for omverdenen og et frirum med mulighed for at slappe af og få tankerne væk fra problemer og bekymringer i hverdagen. Undersøgelser, der blev udført under COVID-nedlukningerne, viste, at læsning havde fået børnene til at føle sig bedre og givet dem mod på at drømme om fremtiden.

Bekymringspunkter

Dårlige læseevner

Danske børn scorer laveste resultat nogensinde i international læsetest. 25 procent af eleverne i 4. klasse kan hverken fortolke, læse mellem linjerne eller læse kildekritisk.

Lav læseglæde

Læseglæden er i bund. Danmark er et af de lande, der har færrest elever, der rigtig godt kan lide at læse.

Oplæsning er ikke en del af alle børns hverdag

Personalet i en stor del af børnehaverne benytter sig ikke af bøger sammen med børnene.

Skævhed i adgang til bøger

Der er en skævhed i adgangen til bøger og højtlesning, og det rammer børn, der med tidlige sproglige vanskeligheder klarer sig dårligere ved folkeskolens afgangsprøve end andre børn, trives dårligere i skolen og oftere rammes af psykosociale problemstillinger.

Brugen af sociale medier

Brugen af sociale medier hænger sammen med mindre fritidslæsning og svagere opmærksomhed.

Løsninger

Den forkromede løsning

En samlet, langsigtet national læsestrategi, der styrker læsekulturen hos børn og unge ved at sætte fokus på, at bøger er tilgængelige, der hvor de unge er, og at de fagprofessionelle og hjemmene skaber rum og inspiration for læsning.

Konkrete forslag

Der skal være bøger i alle dagtilbud og fritidsordninger

Dagtilbuddenes rolle er unik, når det gælder om at mindske uligheden i sproglige færdigheder. I 2022 har børn i en række daginstitutioner fået nye bog-samlinger via den statslige Boggladpulje. Evalueringen viser, at puljen har været en ubetinget succes, og at børn rigtig gerne vil bøger. 9 ud af 10 institutioner har oplevet, at børn vælger bøger til, når bøger er en del af hverdagen. 83 % af personalet siger, at de i højere grad læser højt, og 82 % svarer, at børnene efterspørger at få læst højt.

Det bør være en politisk ambition, at alle dagtilbud har inspirerende og opdaterede fysiske bøger af høj kvalitet.

Pulje til indkøb af bøger til PLC'erne og ungdomsuddannelserne

Skolebibliotekerne (PLC'erne) er vigtige, fordi det er her, alle børn og unge i forbindelse med deres dagligdag i skolen har mulighed for at møde litteratur og læseoplevelser. Men bogsamlingerne på PLC'erne har i årtier været systematisk udpint. PLC'erne skal kunne inspirere og åbne nye verdner, og børn og unge skal også mødes med nye bøger, hvor de kan relatere sig til dagsordener, som optager børn og unge.

På ungdomsuddannelserne oplever vi en stigende fokus på betydningen af dybdelæsning, da evnen til koncentration og fordybelse er afgørende for alle fag. Vi taler med rektorer og undervisere, som har igangsat ugentlige lystlæsningstimer, men som efterlyser bøger, da mange ungdomsuddannelser ikke længere har et bibliotek eller ikke har et bibliotek, som kan inspirere de unge.

Inspiration fra Sverige

"Evnen til at læse og forstå, hvad man læser, er grundlaget for at lære og udvikle sig i alle skolens fag. Det er sådan, eleverne forberedes til videre studier og arbejdsliv. At investere i læsning er at investere i fremtiden, og det er det, regeringen gør nu." Sådan sagde Sveriges arbejds- og integrationsminister Johan Pehrson, da han i foråret 2023 lancerede den svenske regerings investering på 2 mia. SEK, som over en 3-årig periode skal bruges til indkøb af bøger og bemandede skolebiblioteker. Afsættet for investeringen er den samme læsekrise, som vi ser blandt børn og unge i Danmark.

Kontakt:

Danske Forlag: Direktør Christine Bødtscher-Hansen
Dansk Forfatterforening: Formand Morten Visby

cbh@danskeforlag.dk
mortenvisby@hotmail.com

+45 20 74 05 92
+45 50 12 87 24

Kilder om børn og unges læsning

LÆSNINGENS BETYDNING

Børns mentale sundhed og uddannelseskompetencer

Et stort studie udført af forskere fra bl.a. Cambridge University viser, at børn, der læser for fornøjelsens skyld, har bedre mental sundhed og præsterer bedre i skolen. Studier, der også er baseret på hjerneskanninger, afslører, at de områder i hjernen, der omfatter kognitive funktioner, er bedre udviklet hos børn, der tidligt har taget læsningen til sig.

(Kilde: Early-initiated childhood reading for pleasure: associations with better cognitive performance, mental well-being and brain structure in young adolescence, Psychological Medicine, First View, s. 1-15, Cambridge University Press 2023

<https://www.cambridge.org/core/journals/psychological-medicine/article/earlyinitiated-childhood-reading-for-pleasure-associations-with-better-cognitive-performance-mental-wellbeing-and-brain-structure-in-young-adolescence/03FB342223A3896DB8C39F171659AE33>)

Læsningens betydning for uddannelse

54 pct. af de anbragte unge, som ofte læser en bog for fornøjelsens skyld, har gennemført eller er i gang med en ungdomsuddannelse – mod 38 pct. af anbragte, der aldrig lystlæser.

(Kilde: "Anbragte unge og lystlæsning – En kvalitativ undersøgelse af brugen af, adgangen til og betydningen af bøger for anbragte unges trivsel og uddannelsesmuligheder", Socialt Udviklingscenter for Egmont Fonden, 2020, s. 5 <https://www.sus.dk/wp-content/uploads/2020/09/anbragte-unge-og-lystlaesning.pdf>)

Der er en skævhed i adgangen til bøger og højtlesning, og det rammer børn, der med tidlige sproglige vanskeligheder klarer sig dårligere ved folkeskolens afgangsprøve end andre børn, trives dårligere i skolen og oftere rammes af psykosociale problemstillinger.

(Kilde: "Sprog og læselyst hos små børn – Kortlægning af danske initiativer, udfordringer og uudnyttede potentialer", Socialt Udviklingscenter SUS 2021, s. 6

<https://www.sus.dk/wp-content/uploads/2021/05/boeger-og-laeselyst-hos-sma-boern-finalmaj2021-.pdf>)

Læsning styrker unges selvbillende, understøtter personlig udvikling og giver frirum

Lystlæsning hjælper den unge med at opnå indsigt i egen situation bl.a. ved at indse, at han eller hun ikke er alene med sine problemer. Samtidig giver bøgerne den unge øget forståelse for omverdenen. De hjælper den unge til at forstå den verden, det samfund og den kultur, den unge er en del af.

For en stor gruppe af de interviewede unge i undersøgelsen udgør lystlæsning et frirum med

mulighed for at slappe af og få tankerne væk fra problemer og bekymringer i hverdagen. Fritummet er særligt vigtigt for anbragte unge, som ofte befinder sig i vanskeligere livssituationer end ikke anbragte unge.

(Kilde: "Anbragte unge og lystlæsning – En kvalitativ undersøgelse af brugen af, adgangen til og betydningen af bøger for anbragte unges trivsel og uddannelsesmuligheder", Socialt Udviklingscenter for Egmont Fonden, 2020, s. 6 <https://www.sus.dk/wp-content/uploads/2020/09/anbragte-unge-og-lystlaesning.pdf>)

Læsning styrker børn og unges trivsel

Organisationen Læs for Livet, der bl.a. donerer biblioteker til institutioner for anbragte børn og unge har modtaget evalueringsbesvarelser fra 61 døgninstitutioner og dagtilbud. 79 % af institutionerne svarer ja til, at bøgerne har haft en positiv indvirkning på børnene/de unges trivsel? Institutionerne siger bl.a. følgende:

"Det giver liv og glæde med bøgerne og masser af inspiration, samt mulighed for at aflede sig fra svære tanker.... eller give hyggelige stunder. Mange tak fra os alle."

"Vi har set eksempler på unge med lavt selvværd, der i mødesituationer blev presset over at skulle tale til forældre og sagsbehandlere. Efter et godt forløb med læsning, er det blevet bemærket fra anbringende myndigheds side at de nu formulerer sig bedre, og med større selvtillid."

"Vi oplever, at bøgerne giver nogle flere emne at tale om og at bøgerne forøger deres ordforråd"

"De unge søger ofte efter bøger som har indhold, som de kan identificere sig med. De reflekterer på den baggrund om de erfaringer der beskrives af personen/personerne i bøgerne"

"Ja der er bøger der har været gode at bruge i forskellige samtaler om emner som kan være svære at komme i gang med, og så medføre en læsning oftest en samtale om emnet der læses om"

Tilgængelighed er afgørende

At bøger er tilgængelige og befinder sig dér, hvor børnene er, har en afgørende betydning for børns interesse for bøger og læsning. Det viser evalueringen af en indsats, hvor 108 fritidsordninger har etableret bogsamlinger og læsehjørner.

([Læselyst og læsefællesskaber - Evaluering af den nationale læselystindsats Læselyst og læsefællesskaber for børn i indskolingens fritidstilbud](#) - Gitte Balling for Centralbibliotekernes Programstøtte, 2021, s. 7)

Betydningen af tilgængelighed er blevet bekræftet ved evalueringen af den statslige Bogglad-pulje, hvor børn i 2022 i en række daginstitutioner fik nye bogsamlinger. Evalueringen viser bl.a., at

- 9 ud af 10 institutioner oplever, at børn vælger bøger til, når bøger er en del af hverdagen
- 83 % af personalet svarer, at de i højere grad læser højt
- 90 % svarer, at børnene selv søger bøgerne, og
- 82 % peger på, at børnene efterspørger at få læst højt.

(Kilde: [Evaluering af effekten af BOGglad og de etablerede bogsamlinger](#), Slots- og Kulturstyrelsen 2023)

BRÆNDENDE PLATFORM

Danske elever går anseligt tilbage i læsning, PISA 2022

Både fagligt svage og fagligt stærke elever er gået tilbage i PISA 2022. Gruppen af svage læsere er vokset fra 16 procent i 2018 til 19 procent i 2022.

(Kilde: "PISA 2022", Vive 2023: [Hovedrapport](#) og [Sammenfatning](#))

[Nyhed på Undervisningsministeriets hjemmeside](#)

Lav læseevne blandt danske elever

25 % af eleverne i 4. klasse kan hverken fortolke, læse mellem linjerne eller læse kildekritisk. Danske 4.-klasseselever scorer i gennemsnit 539 point i PIRLS 2021. Det er signifikant lavere end alle tidligere danske PIRLS-resultater.

Danske 4.-klasseselever læser i 2021 mindre hyppigt i fritiden end i seneste undersøgelse 2016.

(Kilde: "[Danske elevers læsekompetence i 4. klasse – Resultater af Pirls-undersøgelsen 2021](#)", DPU, 2023)

Lav læseglæde blandt danske elever

Danske elevers læseglæde er faldet siden 2016, og det gælder især pigerne. Danmark og Norge er de to lande i PIRLS-undersøgelsen, der har færrest elever, som rigtig godt kan lide at læse.

(Kilde: "[Danske elevers læsekompetence i 4. klasse – Resultater af Pirls-undersøgelsen 2021](#)", DPU, 2023)

I halvdelen af børnehaverne læses der ikke højt

Personalet i knap halvdelen af børnehaverne (48 %) benytter sig ikke af bøger sammen med børnene.

(Kilde: "Læringsmiljø i kommunale børnehaver", EVA 2020, s. 8

https://www.eva.dk/sites/eva/files/2020-01/L%C3%A6ringsmilj%C3%B8%20i%20kommunale%20b%C3%B8rnehaver_270120.pdf)

Danske børn og unge læser mindre og har sværere ved at læse længere og holde fokus

(Kilde: Sarah Bro Trasmundi, lektor hos SDU, forsker bl.a. i læselyst hos børn og unge. 08-08-22

<https://www.sdu.dk/da/nyheder/forskningsnyheder/vi-skal-laere-at-laese-langsomt>)

Sociale medier stjæler opmærksomheden

Brug af sociale medier hænger sammen med mindre fritidslæsning og svagere opmærksomhed.

(Kilde: "Børn og unges læsning 2021", Reinholdt Hansen, Illum Hansen og Pettersson 2022, s. 17 https://unipress.dk/media/19074/9788772199214_boern-og-unges-laesning-2021ny.pdf)

Adgangen til bøger er begrænset på skolerne og ungdomsuddannelserne

Over halvdelen af ungdomsuddannelserne har lukket deres biblioteker, og skolebibliotekerne bliver beskåret, så der mange steder hverken er nye bøger eller en bibliotekar til stede.

(Kilde: "[Skolebibliotekerne forsvinder, men børn, der læser, trives i højere grad og har bedre koncentration. Så vi har et problem](#)", kronik af Paw Østergaard Jensen og Klaus F. Svensson i Berlingske 10. maj 2023)